

Řízený rozhovor pana Lauermanna s Martinou Macurovou na Setkání tlumočnicků 2014:

Martina Macurová: Jak vypadala situace v Československé socialistické republice z hlediska tlumočení?

Luděk Lauermann: Poskytovat tlumočení se začalo kolem roku 1950 v rámci tzv. Svazu invalidů, což byla jediná organizace, která měla monopol na péči o lidi se zdravotním postižením. Kolem roku 1958 zde fungovala ta stará garda tlumočnicků: Zeman, Gabrielová, Frolík, Mrzílková, Masníková; přesně si všechny nepamatuji, protože jsem u toho tenkrát nebyl. Já jsem začal chodit do kurzu pro tlumočnický až v roce 1973.

Martina Macurová: Jak byste popsal výuku v kurzech pro tlumočnický v té době?

Luděk Lauermann: Tehdejší výuka byla zaměřena na znakovanou češtinu. Tenkrát byla znaková řeč považována za něco, co snižuje duševní úroveň neslyšících. Ve škole se nevidělo rádo, když děti ukazovaly. Např. v mojí škole – v Ječné za to byly tresty, takže jsme ukazovali jen tam, kde jsme nebyli v dohledu učitele.

V té době Gabrielová a Zeman přišli s tím, že by znakovaná čeština mohla fungovat jako most mezi mluvenou řečí a znakovým jazykem neslyšících. Tlumočníci samozřejmě ovládali znakový jazyk neslyšících, protože jinak by se s nimi nedomluvili, ale sami vyučovali znakovanou češtinu, protože ji považovali za něco „slušnějšího“. Kromě toho se také vyučovala tlumočnická etika, která se týkala např. mlčenlivosti apod.; tlumočníci také chodili na sociálně-právní přednášky. Vzdělávání bylo zaměřeno na to, aby byl tlumočnický schopen pomoci neslyšícím zorientovat se v jeho problémech. To znamená, že každý tlumočnický musel znát základy sociálně-právní problematiky; musel znát postupy vyšetřování na policii, u soudu, u lékaře, na svatbách, při křtinách a při dalších událostech. Musel mít spíše praktické dovednosti. Nejdůležitější byla výuka znakové řeči. Tenkrát bylo obvyklé, že se tlumočnický zapojoval do organizací neslyšících v místě svého bydliště. Tam vykonával nějakou dobrovolnou funkcionářskou práci – např. vyřizoval telefonáty a pomáhal neslyšícím zařídit vše potřebné. Bez jeho pomoci by organizace nemohla fungovat. A ta výuka se těmto potřebám přizpůsobovala.

Martina Macurová: Kdy vznikl první materiál, dle kterého se v kurzech učilo?

Luděk Lauermann: Když tedy nechám stranou Slovník znakové řeči, tak pokud vím, existoval pouze jediný materiál, a to desetistránková skripta (A4), která obsahovala seznam věcných konverzací s různou slovní zásobou. Bylo tam zhruba 800 – 1000 slov.

Martina Macurová: O kterém roce teď mluvíme?

Luděk Lauermann: To bylo kolem roku 1973. Ale celých 7 let se tyto materiály neměnily.

Martina Macurová: To znamená, že už v těch 70. a 80. letech jste pracovali s nějakou databází slov, které jste se učili?

Luděk Lauermann: Ano.

Martina Macurová: A kdo v té době pořádal ty kurzy?

Luděk Lauermann: Svaz invalidů, existovala v něm podsekcce zaměřená na lidi se sluchovým postižením. Ale po roce 1990 byl ustaven Svaz sluchově postižených a v roce 1994 byl změněn název na Svaz neslyšících a nedoslýchavých.

Dana Peňázová: Já bych k tomu ještě ráda doplnila, že ty materiály, které zmiňoval Luděk, nebyly jediné. Ještě se k tomu vzdělávání přidávaly texty ze svatby – ty, které měli tlumočníci k dispozici z různých svateb; dále se učilo podle novinových článků ze sociální oblasti, z politiky; nebo se překládaly protokoly z policejního jednání či od soudu. Šlo hlavně o zdokonalování slovní zásoby. Dále se učila etika apod.

Martina Macurová: Já si tu dobu nepamatuji, pamatuji si až rok 1992, tam jsme se potkali poprvé, a tam byla sada materiálů typu „DOBŘE ODPOLEDNE“, „DOBŘE RÁNO“ atd. a končilo to tím svatebním projevem. Zajímalo by nás, kdy začala tradice se vzděláváním? Pamatuji si, že jsme se tenkrát vzdělávali např. v Hodoníně u Kunštátu, jednalo se o týdenní školení.

Vím, že na začátku devadesátých let byly v SNN videokazety, na kterých byly nahrané části překladů různých tlumočnicků – např. na nich byl Jaroslav Švagr, Alena Procházková. Bylo zřejmé, že se jednalo o nahrávky z výuky pro vlastní rozbor překladu. Já jsem se již s tímto pojetím vzdělávání v druhé polovině devadesátých let nesetkala.

Luděk Lauermann: Já se přiznám, že o tom moc nevím. Byl jsem sice v letech 1990-1994 předsedou Svazu sluchově postižených, ale vzdělávání tlumočnicků měla na starosti Jana Kubicová. A já jsem jí věřil, že vše dělá dobře. Já jsem se do toho tlumočnickům nechtěl plést.

Martina Macurová: Jak to bylo dříve s organizacemi pro tlumočnický?

Luděk Lauermann: Mám dojem, že organizace tlumočnicků vznikaly až po převratu. V rámci Svazu invalidů existovala jen podsekcce tlumočnicků. Tam patřili tlumočníci s průkazy 1., 2. a 3. stupně dle kterých byli odměňováni. Pracovali na DPP, ale myslím, že žádná samostatná organizace v té době nebyla.

Terezie Vasilovčík Šustová: Po revoluci potom vznikla OTZJ (Organizace tlumočnicků znakového jazyka), a to v roce 1996, organizaci vedla Ludmila Bartíková. Českou společnost tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ), která vznikla v témže roce, vedla zase paní Jana Kubicová. Když jsme začínali, tak jsme vždy věděli, kdo je z jaké organizace.

Dana Peňázová: OTZJ vznikla z toho důvodu, že se po revoluci o tlumočnický nikdo nestaral. Bylo už jiné financování a tlumočníci si museli hradit vzdělávací pobyty z vlastních prostředků. Nakonec se z týdenních kurzů staly jen víkendy, protože tlumočníci na delší kurz neměli peníze. A my ty kurzy potřebovali a potřebovali jsme i organizaci, v rámci které bychom trénovali slovní zásobu, učili se novým situacím. Chtěli jsme proto OTZJ založit pod Svazem. Česká společnost totiž pod Svazem nebyla. Ale hlavním cílem bylo setkávání tlumočnicků a jejich vzdělávání.

Martina Macurová: Paní Kubicová je z Ostravy, proto se působení České společnosti tlumočnicků znakového jazyka odehrávalo převážně tam. Snažili jsme se o tom více zjistit více o jejím současném působení, ale nepovedlo se nám to. Ještě by mě zajímalo, jak vypadala zkušební komise pro tlumočnický před rokem 1989?

Luděk Lauermann: Komise hodnotila úroveň tlumočnicka. Probíhalo to tak, že zkoušky byly na závěr nějakého školení. Na základě svých dovedností dostal tlumočnick průkaz určitého typu.

Dana Peňázová: Ale zkoušky byly hodně přísné.

Luděk Lauermann: Ano, a na tlumočnickovi bylo poznat, má-li už nějaké zkušenost z terénu. Na jeho projevu to bylo jasné. Ale je pravda, že se u zkoušek testovaly dovednosti ze znakované češtiny, nikoliv ze znakového jazyka.

Martina Macurová: Pane Lauermanne, děkujeme Vám za rozhovor.

Ze Setkání tlumočnicků přepsala a upravila Jitka Kubištová